

УДК 343.214:340.132](477)

Ірина Сень,аспірант кафедри кримінального права та кримінології
Львівського національного університету імені Івана Франка

СПЕЦІАЛЬНІ НОРМИ В ПОСТАНОВАХ ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Статтю присвячено аналізу рекомендацій, наданих у постановах Пленуму Верховного Суду України, щодо кваліфікації у разі наявності спеціальних кримінально-правових норм. За допомогою певного творчого опрацювання розглянуто проблемні питання такої кваліфікації та сформульовано пропозиції щодо правильної кваліфікації окремих випадків конкуренції загальної та спеціальної норм.

Ключові слова: загальна норма, спеціальна норма, конкуренція кримінально-правових норм, кваліфікація, постанови Пленуму Верховного Суду України.

Постановка проблеми. На перший погляд, питання конкуренції кримінально-правових норм та правила кваліфікації у разі її наявності розглядаються виключно в юридичній літературі. Це не зовсім так, адже якщо проаналізувати постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах, то можна побачити, що Пленум ВСУ неодноразово давав рекомендації щодо кваліфікації у разі наявності конкуренції загальної та спеціальної норм.

Яке ж значення цих постанов? Після прийняття чинного Кримінального кодексу України у 2001 році Верховний Суд України узагальнював судову практику щодо окремих категорій справ та видавав керівні роз'яснення – постанови Пленуму Верховного Суду України. Зазначені постанови Пленуму ВСУ мав право приймати до 01.08.2010, після чого таке повноваження було передано вищим спеціалізованим судам, однак із цього часу жодної постанови у кримінальних справах так і не було видано. Тому пояснення щодо застосування кримінального закону, надані у постановах Пленуму ВСУ, слід використовувати і зараз, щоправда, з урахуванням змін, яких надалі зазнавало кримінальне законодавство.

З формальної точки зору такі постанови мають рекомендаційний характер, але на практиці застосовуються судовими та правоохоронними органами як неофіційне джерело права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремих проблемних моментів щодо розуміння співвідношення загальної та спеціальної норм у рекомендаціях Пленуму Верховного Суду України торкалися такі науковці, як Л. П. Брич, І. І. Давидович, К. П. Задоя. Проте комплексного дослідження постанов Пленуму ВСУ на предмет розгляду ним питань кваліфікації у разі наявності спеціаль-

них кримінально-правових норм проведено не було.

Метою статті є аналіз рекомендацій, наданих Пленумом ВСУ щодо кваліфікації у разі наявності спеціальних норм. При цьому слід зазначити, що такий аналіз треба проводити за допомогою певного творчого опрацювання, оскільки зазначені роз'яснення можуть бути застосовані лише в тій частині, яка не суперечить чинному Кримінальному кодексу України, а також загальноновизнаним принципам кримінального права.

Виклад основного матеріалу. У п. 12 Постанови № 7 від 04.06.2010 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» задеклароване загальне правило кваліфікації у разі конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм: «Якщо за певне діяння передбачено відповідальність загальною і спеціальною (за об'єктом посягання, суб'єктом злочину тощо) нормами Особливої частини, таке діяння кваліфікується, як правило, за спеціальною нормою Особливої частини КК і додаткової кваліфікації за загальною нормою не потребує» [1].

На перший погляд, задеклароване положення цілком відповідає правилам кваліфікації, виробленим ще давньоримськими юристами та надалі однотайно підтриманим науковцями. Однак виникає питання: чому у формулюванні зазначеного правила Пленум ВСУ вживає вставний зворот «як правило»? Тобто Пленум ВСУ допускає винятки із зазначеного правила?

Виходячи з теорії кваліфікації, таких винятків немає. Як зазначає професор В. О. Навроцький, у разі конкуренції загальної та спеціальної норм застосуванню підлягає стаття

Особливої частини, яка передбачає ознаки спеціальної норми. Застосування статті про спеціальну норму тим самим виключає можливість застосування статті про загальну норму і навпаки, оскільки при цьому буде порушено принцип недопустимості подвійного інкримінування. Таким чином, одночасна кваліфікація за статтями Особливої частини, які передбачають загальну та спеціальну норми, не допускається [2, с. 270-271].

Чому ж тоді Пленум ВСУ формулює правило таким чином, що допускає наявність винятків?

Здебільшого зазначене правило кваліфікації дотримується Пленумом ВСУ, який у разі конкуренції загальної і спеціальної норм рекомендує кваліфікувати лише за спеціальною нормою Особливої частини КК України.

Наприклад, у п. 3 Постанови № 2 від 27.02.2004 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» Пленум ВСУ звертає увагу судів на те, що *відповідальність дорослих осіб за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність встановлена не тільки ст. 304 Кримінального кодексу України, а й іншими статтями цього Кодексу (ч. 3 ст. 300, ч. 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3 ст. 303, ч. 3 ст. 307, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 315, ч. 2 ст. 317, статтями 323 і 324), котрі є щодо неї спеціальними нормами. У разі вчинення злочину, передбаченого спеціальною нормою, кваліфікувати дії винної особи ще й за ст. 304 КК не потрібно* [3].

Так само в абз. 2 п. 6 Постанови № 7 від 12.06.2009 «Про практику застосування судами законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» Пленум ВСУ зазначає, що *порушення спеціальних правил безпеки, які стосуються виконання робіт з підвищеною небезпекою, діють на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах; порушення правил ядерної або радіаційної безпеки, безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд статтею 271 КК не охоплюються та потребують кваліфікації відповідно за статтями 272 – 275 КК* [4]. Тобто Пленум ВСУ наголошує на необхідності кваліфікації таких випадків лише за нормами, передбаченими ст. 272–275, які є спеціальними по відношенню до загальної норми, передбаченої ст. 271 КК України («Порушення вимог законодавства про охорону праці»).

Слід також зазначити, що у разі наявності у вчиненому ознак основного та кваліфікованого чи кваліфікованого та особливо кваліфікованого складів злочинів, передбачених різними частинами однієї статті Осо-

бливої частини КК України (які перебувають у конкуренції загальної і спеціальної чи кількох спеціальних норм з обтяжуючими обставинами відповідно), Пленум ВСУ так само наголошує на необхідності кваліфікації лише за тією частиною статті, яка передбачає більш тяжкі наслідки.

Зокрема, у п. 23 Постанови № 7 від 12.06.2009 «Про практику застосування судами законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» зазначено: *«у випадках, коли при вчиненні злочинів, передбачених статтями 271-275 КК, одночасно настали наслідки, передбачені різними частинами цих статей, усі ці наслідки повинні бути зазначені у вироку, а дії особи належить кваліфікувати тільки за тією частиною статті КК, яка передбачає відповідальність за більш тяжкі наслідки»* [4].

Аналогічна рекомендація міститься і в абз. 1 п. 6 Постанови № 14 від 23.12.2005 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» (із змінами і доповненнями, внесеними постановою Пленуму ВСУ № 18 від 19.12.2008): *«порушення особою правил безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту, яке спричинило наслідки, передбачені різними частинами ст. 286 КК, слід кваліфікувати як один злочин за тією частиною цієї статті, яка передбачає більш тяжкі наслідки»* [5].

Однак в інших випадках сам Пленум ВСУ у своїх постановках декілька разів порушує правило про необхідність кваліфікації лише за спеціальною нормою у разі конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм. Можливо, саме тому в його формулюванні і міститься сполучення «як правило». Нижче наведені такі випадки.

Так, у п. 12 Постанови Пленуму ВСУ № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» міститься така рекомендація: *«Умисне вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного або їхніх близьких родичів, захисника чи представника особи або їхніх близьких родичів, начальника військової служби чи іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, за наявності відповідних підстав, належить кваліфікувати тільки за стаття-*

ми 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443. Разом з тим, коли умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за наявності інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті» [6].

Говорячи про склади злочинів, передбачені статтями 112, 348, 379, 400, 443 КК України, тобто ті, які передбачають посягання на життя спеціальних потерпілих (державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу тощо) у зв'язку з їхньою професійною чи громадською діяльністю, необхідно встановити їх співвідношення зі складами злочинів, передбачених статтею 115 КК України. Тут особливих проблем не виникає, і науковці, які досліджували це питання, одностайно стверджують, що вищезазначені норми про посягання на життя спеціальних потерпілих є спеціальними по відношенню до норми, передбаченої ч. 2 ст. 115 КК України, зокрема п. 8, який передбачає умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового чи громадського обов'язку. Тому рекомендація, надана у Постанові Пленуму ВСУ, про необхідність кваліфікації тільки за статтями 112, 348, 379, 400, 443 ніяких застережень не викликає.

Питання виникають у разі проведення кримінально-правової кваліфікації посягання на життя спеціальних потерпілих за наявності ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України. Пленум ВСУ у разі наявності інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115, рекомендує дії винної особи додатково кваліфікувати і за відповідними пунктами цієї статті. З чого виходив Пленум ВСУ при формуванні цієї позиції, абсолютно незрозуміло.

Такий підхід критикується всіма науковцями як необґрунтований та такий, що суперечить принципу недопустимості подвійного інкримінування, але єдиної позиції щодо правильної кваліфікації таких випадків не досягнуто.

Так, Л. П. Брич стверджує, що в частині тих кваліфікуючих ознак, що названі у п. п. 1, 2, 3, 4, 5, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК, норма про кваліфікований склад умисного вбивства може конкурувати з кожною з норм про посягання на життя спеціальних потерпілих як дві спеціальні з обтяжуючими ознаками. Ознаки, що визначають спеціальний характер кожної з потенційно конкурентних норм, хоч і характеризують різні якості вчиненого діяння, але є сумісними за змістом та можуть бути одночасно властиві одному й тому самому реальному вчиненому діянню. Наприклад, близький

родич працівника правоохоронного органу (ст. 348 КК) водночас може бути малолітньою дитиною або жінкою, яка завідомо для винного перебуває у стані вагітності (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК) [7, с. 184].

Відповідно, виходячи зі встановленого нею співвідношення, як потенційної конкуренції спеціальних норм з обтяжуючими ознаками, Л. П. Брич критикує позицію Пленуму Верховного Суду України щодо кваліфікації за сукупністю злочинів та пропонує надавати пріоритет нормі, передбаченій ч. 2 ст. 115 КК, бо у неї суворіша санкція [7, с. 184].

У свою чергу І. І. Давидович та К. П. Задоя, аналізуючи цю проблему, пропонують інший спосіб її вирішення. Вважаючи некоректним відповідне положення абз. 3 п. 12 ППВСУ від 7 лютого 2003 р., науковці пропонують його змінити і вказати, що умисне вбивство або замах на нього, вчинені щодо «спеціальних» потерпілих, належить кваліфікувати лише за ст. 112, 348, 379, 400, 443 КК незалежно від наявності в поведінці винного інших, крім зазначеної у п. 8, обтяжуючих обставин, передбачених у ч. 2 ст. 115 КК [8, с. 16].

Не заглиблюючись у розуміння характеру співвідношення між аналізованими нормами, науковці на обґрунтування своєї позиції наголошують, що одночасна кваліфікація за загальною і спеціальною нормою можлива лише у випадках реальної сукупності злочинів [8, с. 15; 9, с. 167]. Тобто відповідні норми розглядаються науковцями як загальна і спеціальна.

Як бачимо, різне вирішення питання кваліфікації випадків посягання на життя спеціальних потерпілих за наявності ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, пов'язане з неоднаковим розумінням характеру співвідношення між відповідними нормами. Проблема можна сформулювати так: **у кожному пункті частини 2 статті 115 КК України закріплена окрема самостійна кримінально-правова норма чи це різні ознаки єдиної кримінально-правової норми, які законодавець для зручності правозастосування розбив на пункти?**

Вважаю, що у ч. 2 ст. 115 КК України все ж закріплена одна кримінально-правова норма з огляду на таке.

По-перше, у випадку вчинення умисного вбивства з кількома кваліфікуючими ознаками, передбаченими ч. 2 ст. 115 КК України, питання конкуренції не виникає, а вчинене кваліфікується за всіма пунктами цієї статті, які передбачають відповідні ознаки.

У випадку протилежного вирішення цього питання зазначене правило кваліфікації не могло би бути застосоване як таке, що

суперечить принципу заборони подвійного інкримінування.

По-друге, у разі засудження особи за декількома пунктами ч. 2 ст. 115 покарання за кожним пунктом цієї статті окремо не признається, на чому, зокрема, наголошує Пленум ВСУ в п. 18 Постанови № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» [6].

З огляду на це, слід зробити висновок, що норми про посягання на життя спеціальних потерпілих перебувають із нормою ч. 2 ст. 115 КК України у конкуренції загальної та спеціальної норм. Зокрема, йдеться про неповну (часткову) конкуренцію, оскільки такі норми є спеціальними лише стосовно п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України, тобто мають відносно спеціальний характер.

Таким чином, слід не погодитися з думкою Л. П. Брич про наявність між відповідними нормами конкуренції кількох спеціальних норм, які передбачають кваліфіковані склади злочинів. Аналізовані норми перебувають у конкуренції загальної та спеціальної норм, яка при кваліфікації повинна вирішуватися на користь спеціальної норми. Тобто у випадку вбивства або замаху на вбивство державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України), працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України), журналіста (ст. 348-1 КК України), судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 379 КК України), захисника чи представника особи (ст. 400 КК України), представника іноземної держави (ст. 443 КК України) дії винного повинні кваліфікуватися лише за відповідними статтями незалежно від наявності інших кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України.

Аналогічно вирішується і питання кваліфікації опору начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби (ч. 5 ст. 404 КК України), хоча характер співвідношення між нормою, передбаченою цією статтею, та ч. 2 ст. 115 КК України є іншим, а саме: вказані норми перебувають у конкуренції частини (ч. 2 ст. 115 в частині п. 8) і цілого (ч. 5 ст. 404), яка вирішується на користь норми про ціле.

Також необґрунтованою видається позиція Пленуму ВСУ, викладена в абз. 1 п. 14 Постанови № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», про необхідність кваліфікації за сукупністю злочинів за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України та за ч. 4 ст. 152 чи ч. 3

ст. 153 КК України, якщо умисне вбивство було поєднане зі зґвалтуванням потерпілої особи або насильницьким задоволенням із нею статевої пристрасті неприродним способом, тобто мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після нього [6]. Така ж позиція про необхідність кваліфікації за сукупністю злочинів наводиться і в абз. 2 п. 12 Постанови Пленуму ВСУ № 5 від 30.05.2008 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» [10].

Але чи відповідає така кваліфікація принципу *non bis in idem* у практиці Європейського суду з прав людини? У § 14 рішення Фішер проти Австрії від 29 травня 2001 року ЄСПЛ зазначає, що нема підстав карати правопорушення, негативні наслідки якого повністю охоплюються іншим правопорушенням [11, с. 261].

Для правильної кваліфікації таких випадків потрібно встановити характер співвідношення між відповідними нормами. Так, п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України законодавець сформулював як умисне вбивство, поєднане зі зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом. Тобто маємо враховану законодавцем сукупність злочинів – умисного вбивства (ч. 1 ст. 115) та зґвалтування (ст. 152) чи насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153). Відповідно, п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України є нормою про ціле по відношенню до ст. 152 та 153 КК України (які, відповідно, містять норми про частину). Таким чином, встановивши характер конкуренції між зазначеними нормами, доходимо висновку, що умисне вбивство, поєднане зі зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом, потрібно кваліфікувати лише за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України.

Викликають сумніви і рекомендації Пленуму ВСУ, надані в п. 13 Постанови № 7 від 12.06.2009 «Про практику застосування судами законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва». Так, Пленум ВСУ зазначає:

«Порушення на вибухонебезпечному підприємстві (у цеху) встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно могло спричинити вибух чи пожежу або спричинило вибух, за відсутності людських жертв, інших тяжких наслідків підлягає кваліфікації за частиною першою статті 273 КК.

Те саме діяння, якщо воно спричинило вибух і пожежу з наслідками, які не є тяжкими, кваліфікується за сукупністю частини першої статті 270 і частини першої статті 273 КК.

Порушення на вибухонебезпечному підприємстві (у цеху) встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило вибух і пожежу, що призвело до загибелі людей, майнової шкоди в особливо великому розмірі або інших тяжких наслідків, має кваліфікуватися за сукупністю частини другої статті 270 та частини другої статті 273 КК.

Те саме діяння, якщо воно спричинило пожежу з такими ж наслідками, належить кваліфікувати за сукупністю частини другої статті 270 та частини першої статті 273 КК» [4].

Видається, що така кваліфікація одночасно за ст. 270 та 273 КК України порушує принцип *non bis in idem*, оскільки пропонується за двома статтями кваліфікувати діяння, негативні наслідки якого повністю охоплюються однією з них.

Для правильної кваліфікації знову ж таки потрібно встановити співвідношення між відповідними нормами. Так, ч. 1 ст. 270 передбачає порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі. У ч. 1 ст. 273 встановлено відповідальність за порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах особою, яка зобов'язана їх дотримувати, якщо воно створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого.

Видається, що зазначені норми перебувають у неповній (частковій) конкуренції між собою. Так, норма, передбачена ст. 270 КК України, є загальною по відношенню до норми ст. 273 КК України, яка є спеціальною за ознакою вибухонебезпечного характеру підприємства або цеху. Відповідно, за правилами подолання конкуренції застосуванню повинна підлягати норма, передбачена ст. 273 КК України.

Однак слід зазначити, що остання норма має відносно спеціальний характер, оскільки не передбачає наслідків у виді майнової шкоди у великому розмірі. Відповідно, якщо порушення вимог пожежної безпеки, навіть допущене на вибухонебезпечному підприємстві чи у вибухонебезпечному цеху, не потягло наслідків, передбачених у ч. 1 ст. 273 (загроза загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків або шкода здоров'ю потерпілого), але заподіяло майнову шкоду у великому чи особливо великому розмірі, то дії винної особи слід кваліфікувати відповідно за ч. 1 чи ч. 2 ст. 270 КК України.

Таким чином, порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у

вибухонебезпечних цехах, якщо воно спричинило наслідки, передбачені ст. 273 КК України, слід кваліфікувати лише за цією статтею як за такою, яка передбачає спеціальну норму по відношенню до норми, передбаченої ст. 270 КК України. Якщо ж таке порушення заподіяло виключно майнову шкоду у відповідному розмірі, то застосуванню підлягає відповідна частина ст. 270 КК України.

Не зовсім добре сформульована і рекомендація щодо кваліфікації випадків умисного вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини, надана в п. 21 Постанови Пленуму ВСУ № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи». Пленум ВСУ наголошує, що *умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини слід кваліфікувати за ст. 117 КК, якщо воно вчинене під час пологів або одразу ж після них*. Це заперечень не викликає. Далі у Постанові зазначено, що *вчинення цих дій через деякий час після пологів за відсутності кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК, тягне відповідальність за ч. 1 зазначеної статті [6]*. Дане положення не може застосовуватися на практиці, оскільки порушує системні зв'язки між нормами. Норма про умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (стаття 117 КК України) є спеціальною по відношенню до норми про умисне вбивство малолітньої дитини (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України). Відповідно, за відсутності підстав для кваліфікації за спеціальною нормою застосуванню підлягає загальна норма, якою в даному випадку виступає норма, закріплена в п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, але аж ніяк не ч. 1 ст. 115 КК України. Маємо випадок, коли співвідношення загальної і спеціальної кримінально-правових норм є відносним, оскільки певна кримінально-правова норма є загальною стосовно однієї і спеціальною стосовно іншої норми. Зокрема, норма ч. 2 ст. 115 (зокрема, в частині п. 2) є спеціальною по відношенню до ч. 1 ст. 115, але одночасно виступає загальною стосовно ст. 117 КК України. Таким чином, загальна норма, передбачена ч. 1 ст. 115 КК України, не може застосовуватися, оскільки наявні підстави для застосування спеціальної норми (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України).

Висновки

Таким чином, на підставі комплексного аналізу постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах слід зробити висновок, що питання кваліфікації у разі конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм неодноразово ставилося Пленумом ВСУ.

Так, Пленум ВСУ задекларував загальне правило, відповідно до якого у разі

конкуренції загальної і спеціальної норм діяння кваліфікується лише за спеціальною нормою Особливої частини КК України і додаткової кваліфікації за загальною нормою не потребує.

Здебільшого зазначене правило кваліфікації дотримується Пленумом ВСУ. Однак в інших випадках сам Пленум ВСУ у своїх постановках декілька разів його порушує. Такі випадки були піддані критиці, оскільки роз'яснення Пленуму ВСУ можуть бути застосовані лише в тій частині, яка не суперечить чинному Кримінальному кодексу України, а також загальноновизнаним принципам кримінального права. У зв'язку з цим було висунуте власне бачення шляхів розв'язання проблемних питань кваліфікації у разі конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм.

Список використаних джерел:

1. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 7 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10> (дата звернення: 10.08.2018).
2. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. 2-ге видання. К.: Юрінком Інтер, 2009. 512 с.
3. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2004 № 2 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04> (дата звернення: 10.08.2018).
4. Про практику застосування судами законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленуму Верховного

Суду України від 12.06.2009 № 7 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09> (дата звернення: 10.08.2018).

5. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 14 (редакція від 19.12.2008) / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05> (дата звернення: 10.08.2018).

6. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03> (дата звернення: 10.08.2018).

7. Брич Л. Розмежування складів злочинів, спільною ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті людини. Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». 2008. Випуск 46. С. 178-192.

8. Давидович І. І., Задоя К. П. Особливості кваліфікації насильницьких злочинів, які вчиняються щодо так званих «спеціальних» потерпілих. Адвокат. 2013. № 2 (149). С. 15-17.

9. Марін О. К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм: монографія. К.: Атіка, 2003. 224 с.

10. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 5 / База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08> (дата звернення: 10.08.2018).

11. Хилюк С. Кримінально-правові аспекти правила *non bis in idem* у практиці Європейського Суду з прав людини. Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». 2012. Випуск 55. С. 254-265.

Статья посвящена анализу рекомендаций, изложенных в постановлениях Пленума Верховного Суда Украины, относительно квалификации в случае наличия специальных уголовно-правовых норм. С помощью определенного творческого анализа рассмотрены проблемные вопросы такой квалификации и сформулированы предложения по правильной квалификации отдельных случаев конкуренции общей и специальной норм.

Ключевые слова: общая норма, специальная норма, конкуренция уголовно-правовых норм, квалификация, постановления Пленума Верховного Суда Украины.

The article is devoted to the analysis of the recommendations provided in the resolutions of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine regarding the qualification in case of presence of special criminal-law norms. With the help of a certain creative elaboration, the problematic issues of such qualification are considered and suggestions regarding the correct qualification of some cases of competition of general and special norms are made.

Key words: general norm, special norm, competition of criminal-law norms, qualification, resolutions of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine.